

Aj sociálne patria
medzi ľudské práva

Artur Bekmatov

Desiateho decembra si pripomenieme Deň ľudských práv. V ten deň VZ OSN prijalo Všeobecnú deklaráciu ľudských práv. Hoci sa ich chápanie v posledných rokoch zužuje na elementárne občianske a politické slobody, Deklarácia pripomína, že máme právo na viac, ako len slobodne povedať, čo si myslíme, slobodne voliť či angažovať sa podľa vlastného presvedčenia.

Jej štvrtá hlava hovorí aj o práve na prácu, slobodnú voľbu povolania, na spravodlivú odmenu za prácu, uspokojivé pracovné podmienky, právo na hmotné zabezpečenie v starobe či právo na životnú úroveň zabezpečujúcu zdravie a blahobyt vrátane potravy, šatstva, bývania, lekárskej starostlivosti a nevyhnutných sociálnych opatrení.

Podľa prieskumu Asociácie sociálno-ekonomických analytikov majú obyvatelia Slovenska najnižšiu priemernú mzdu na kontinente. Nie podľa sumy, ale podľa toho, čo si človek za mzdu môže kúpiť. Napríklad koľko kusov chleba, kilogramov bravčového mäsa, litrov benzínu, kusov oblečenia či kilowatthodín elektriny si môže kúpiť Slovák za 1200 eur, Nemeč za 4100 eur, Rumun za 1150 eur či Bulhar za 780 eur.

Prieskum hovorí jasne: za priemernú mzdu si Slovák nakúpi menej ako tretinu toho, čo si môže dovoliť priemerný Nemeč, menej ako polovicu toho, čo Íri, Španieli a Taliani. A dokonca o viac ako tretinu oproti nám nakúpia Slovinci, Maďari, Poliáci, Česi, či Rumuni. Ešte aj Bulhari a Lotyši sú na tom o čosi lepšie než my.

Nežijeme plnohodnotný a dôstojný život, ale len prežívame v neustálom kŕči. Takmer polovicu mzdy minieme na bývanie a druhú takmer polovicu na potraviny. A dvojnásobok toho, čo delí „takmer polovicu“ od polovice je suma, z ktorej môžeme vykryť všetko ostatné. V lepšom prípade je to pár eur. V tom horšom ani to.

Okrem „horných desaťtisíc“ u nás ľudia len ťažko, či vôbec nežijú v dôstojných podmienkach. Lebo na zabezpečenie dvoch základných potrieb – potravy a strechy nad hlavou – minieme drvivú väčšinu svojich príjmov. Seniori musia mesiac čo mesiac vyžiť z neadekvátnych penzií. Rodičia sú nútení opúšťať kvôli práci svoje deti. Vlastné bývanie – a založenie rodiny – je pre výraznú väčšinu mladých nedosiahnuteľnou metou ešte v tridsiatke. Celým životom prechádzame s obavou, aby sme neochoreli. Lebo vieme, že slovenské zdravotníctvo negarantuje ani bezplatnú, ani adekvátnu starostlivosť.

Až keď sa zbavíme skreslenej predstavy, že obhajoba ľudských práv je bojom výhradne za elementárne občianske slobody v diktátorských a autoritárskych režimoch, uvedomíme si, ako veľa musíme na Slovensku ešte dohádzať. Predovšetkým v sociálnej oblasti.

Opustilo nás Múzeum SNP

Braňo Ondruš

Prezidentka Zuzana Čaputová predstavuje poslednú možnosť ako zabrániť likvidácii Múzea SNP v jeho dlhoročnej podobe. Vládny valec v parlamente bez zaváhania odignoroval všetky racionálne argumenty proti predstave ministra obrany, ktorej sa poslušne podvolila ministerka kultúry. Tá oklamala parlament a umlčala hlas odbornej i laickej verejnosti, z ktorej likvidáciu múzea nepodporil nikto.

Bojovník sa téme venuje systematicky od začiatku. Zverejňovali sme najmä hlas odborníkov – múzejníkov, historikov, akademikov, diplomatov, politológov. Napriek našej verejnej výzve, napriek opakovaným otázkam ministerke Milanovej a ministrovi Naďovi sme nedokázali nájsť jediného odborníka, ktorý by okyptenie a presun múzea podporoval.

Civilný odboj rozhodujúci

Najčastejšie sme vysvetľovali, prečo národná kultúrna inštitúcia

mapujúca históriu odboja a Povstania nie je vojenským múzeom. Nestačilo. Vládna poslankyňa Monika Kozelová tento argument v prospech presunu múzea do rezortu obrany zopakovala aj pred hlasovaním. Nestačilo dokonca ani to, že samotná ministerka kultúry zdôrazňovala, že odboj i Povstanie majú širší, než len vojenský charakter. Dokážeme však pochopiť, že ani vládni poslanci v takom prípade nerozumeli, prečo by ho teda malo riadiť ministerstvo obrany.

Fakt, že vládni poslanci hlasovali za návrh vo falošnom presvedčení, že ide o vojenské múzeum len dokazuje, o aký veľký nezmysel ide. Desaťročia slobodného civilného bádania odborníkov z Múzea SNP sa končia a prichádza tvrdá vojenská disciplína.

Povstanie pod kontrolou NATO

Keďže v tomto čísle Bojovníka píšeme o nasmerovaní dotácií z MO SR na nekritickú propagáciu NATO a jeho vojenských operácií vo svete, môžeme predpokladať, aký vplyv bude mať podriadenie Múzea SNP Jaroslavovi Naďovi na interpretáciu histórie odboja a oslobodenia. To, čoho sme svedkami zatiaľ iba v podobe politickej línie sa teraz stane súčasťou oficiálnej historiografie.

(Pokračovanie na str. 2)

Ministerstvo obrany: SZPB nie, NATO áno

Sofia Prétorová

Po dlhých rokoch ministerstvo obrany nedalo nášmu zväzu na udržiavanie tradícií protifašistického boja ani euro. Minister Naď sa ani len neunúval vysvetliť, čo sa zmenilo oproti minulému roku. Boj SZPB za Múzeum SNP však poskytuje viac, ako len tušenie.

Zväz ako každý rok žiadal dotáciu (22200€) na celoslovenské spomienkové oslavy SNP, výročia oslobodenia a Pamätného dňa hrdinov KDO – udalosti spojené s tradíciami, ktorých udržiavanie patrí medzi zákonné povinnosti SZPB. Ich potrebu podčiarkuje i nárast pravicového extrémizmu. Išlo aj o ďalšie aktivity, zamerané napr. na mladých.

Zlé hodnotenia našich projektov

Verejnosť netuší, na základe čoho ministerstvo rozhodovalo. Ako Bojovník zistil, žiadosť ÚR SZPB získala zo 120 možných len 50 bodov a tak ju ministerstvo škrtilo. Rovnako skončila žiadosť oblastnej organizácie SZPB Poprad,

ktorá chcela 4400 eur na vydanie publikácie Draho vykúpená sloboda o prípravách a priebehu SNP. Tento zámer získal len 57 bodov, takže ani naň minister Naď neprispel.

Zatiaľ čo dlhoročné aktivity účastníkov odboja, veteránov 2. sv. vojny a 18-tisíc ich nasledovníkov zrazu nepredstavujú pre rezort obrany žiadnu spoločenskú hodnotu, úžasne sa darilo malým neznámych organizáciám, ktoré oproti SZPB združujú iba nepatrný zlomok občanov. A na rozdiel od nezištného boja proti fašizmu a nacizmu v ich dnešných podobách zarábajú na reklamných aktivitách pre NATO.

Plný počet bodov a sumu v plnej požadovanej výške získal napríklad Bratislavský inštitút pre politickú analýzu na „informovanie verejnosti o Severoatlantickej aliancii a Európskej únii“. Občianske združenie MediaRik získalo 10000 eur na „propagáciu a prezentáciu NATO v Slovenskej republike“. To však nie sú jediné príklady, kedy minister Naď financuje z daní občanov propagandu NATO prostredníctvom svojich nohsledov.

(Pokračovanie na str. 2)

Opustilo nás Múzeum SNP

(Dokončenie zo str. 1)

Pravicoví politici systematicky ignorujú podiel partizánov na SNP rovnako, ako kedysi komunisti ignorovali armádu. Komunistická časť odboja pre nich akoby neexistovala a ne jeden z nich by najradšej prezliekol našich osloboditeľov do amerických uniforiem. Minister Naď od apríla jasne ukazoval, že odborné názory ho nezaujímajú a za každú cenu chce dostať históriu odboja a Povstania pod osobnú kontrolu.

Subjektívna vôľa ministra

Od začiatku bolo zrejmé, že ministri Naď a Milanová nemajú žiadnu koncepciu presunu múzea. Najskôr nevedeli povedať nič konkrétne, potom sa každý mesiac menili informácie o tom, aká vlastne bude pozícia nového múzea, ako bude fungovať a čo je vlastne dôvodom presunu. Zatiaľ čo Naď hovoril o zlome stave pamiatok pre nedostatok finan-

cií a chválil sa, koľko peňazí do múzea „naleje“, Milanová do poslednej chvíle tvrdila, že kvôli peniazom sa zmena nedeje.

Pokorenie Múzea SNP je dôležitým posolstvom. Minister Naď ukázal, že bez ohľadu na historickú pravdu, názory odborníkov, reálne argumenty a najmä fakty (napr. o finančných suchotách VĽÚ a jeho múzei) si múzeum mocensky podriadi. Hoci sme vysvetľovali, že Múzeum SNP má patriť národu rovnako ako povstalecká história, Naď chce mať z neho hračku len pre seba. V žiadnom inom rezorte nemá subjektívna vôľa ministra takú rozhodovaciu silu, ako v rezorte obrany. Na čele historických inštitúcií sú totiž vojaci, ktorých povinnosťou je poslúchať rozkazy.

Symbolické gesto prezidentky (?)

Pokorenie Múzea SNP je cestou k pokoreniu, skroteniu a riadeniu interpretácie histórie a vzdeláva-

nia o nej. Múzeum SNP je dôležitou nielen pamiatkovou, ale aj vzdelávacou inštitúciou. Najmä vo vzťahu k mladým. Teraz bude šíriť myšlienky Jaroslava Naďa, bezduchého evanjelizátora amerického militarizmu, ktorý si z dogmatickej propagácie NATO a vojenskej politiky USA urobil výnosnú živnosť.

Prezidentka SR Zuzana Čaputová by sa mohla aspoň symbolicky postaviť na stranu odborníkov a slobody. Isteže, zastaviť vládny valec nedokáže. Ak by však vrátila zákon parlamentu, minimálne morálne by ocenila tie tisíce ľudí, pravicových i ľavicových, radových členov SZPB i bývalých vysoko postavených diplomatov a politikov, ľudí, ktorí nás vynikajúco reprezentovali v zahraničí i tých, ktorí každodennou mravčou prácou v obciach a mestách udržiavajú anti-fašistickú a demokratickú tradíciu odboja a Povstania.

Poslušné hlasovanie

Vládna väčšina poslušne hlasovala za likvidáciu Múzea SNP. Z prítomných 133 poslancov nehlasoval Jozef Lukáč (Sme rodina). Za návrh bolo 81 vládnych poslancov, vr. dvoch poslankyň Za ľudí, proti 50 opozičných (kompletne Smer – SD a Hlas – SD) a Igor Kašper (Sme rodina), hlasovania sa zdržal a teda návrh nepodporil ani Juraj Šeliga (Za ľudí). Proti hlasovali aj nezaradení poslanci, ktorí neraz vládu podporujú: Miroslav Kollár (Spolu) a Juraj Valášek (Progressívne Slovensko).

Ing. Igor Kasper

Zatiaľ čo poslanci za OĽaNO a SaS hlasovali jednotne, v klube Sme rodina sa dvaja nepridali, pričom v prípade Igora Kašpera z Banskej Bystrice určite nešlo o omyl, pretože rovnako hlasoval aj pred mesiacom. Naopak, predseda parlamentu a člen SZPB, ktorý kedysi aj bývalému riaditeľovi Múzea SNP tvrdil, že návrh nepodporí, hlasoval za. A rovnako jeho stranícky kolega, dlhoročný bratislavský politik za Smer – SD Martin Borguľa, ktorého SZPB podporoval vo všetkých komunálnych a oblastných voľbách odignoroval naše zamietavé stanovisko.

Ministerstvo obrany: SZPB nie, NATO áno

(Dokončenie zo str. 1)

Ten si nič nerobí ani z konfliktu záujmov a z vďačnosti rozdáva štátne peniaze aj kamarátom, ktorí v minulosti dávali zarobiť jemu. Príkladom je Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, v ktorej Jaroslav Naď pôsobil v rokoch 2002 až 2004 ako mladší výskumník pre obranu a bezpečnosť a ako vedúci pobočky v Banskej Bystrici. Tá získala plný počet bodov a 5 800 € na „analýzu dokumentu NATO 2030“ a návrhy „odporúčaní pre Slovensko“.

NATO má miliardy

Toto je už vyslovene tunelovanie štátnych peňazí. NATO 2030 je kľúčovým programovým dokumentom aliancie na aktuálnu desaťročnicu, ktorého obsahom, ale najmä realizáciou v podmienkach SR sa na ministerstve obrany a ministerstve zahraničných vecí zaoberá viacero expertov už dlhšie obdobie. Ich platy nás všetkých stoja desaťtisíce eur, vyššie uvedený projekt je absolútny nezmysel bez akéhokoľvek významu pre slovenskú obrannú a zahraničnú politiku.

Ani nemá význam rozmýšľať, na základe akých kritérií boli žiadosti posu-

dzované. Je však smutným obrazom súčasnej vlády, ak na aktivity spojenej s oslavami oslobodenia od fašizmu

a nacizmu, či vydanie knihy o SNP neobetuje ani jedno euro, zatiaľ čo ochotne investuje do nezmyselnej propagácie činnosti NATO. Je to do očí bijúce

grobianstvo o to viac, že podľa webovej stránky NATO predstavuje jej aktuálny rozpočet vyše 2,5 mld. € a sa-

motná aliancia veľkoryso financuje vlastnú propagáciu.

O bezcharakternosti Jaroslava Naďa ešte viac svedčí fakt, že na viaceré ak-

tivity nadväzujúce na tradície odboja peniaze schválil, nejde teda o odmietavý postoj k problematike ako takej. Niet pochybností, že ide o potrestanie SZPB za jeho zásadový a principiálny postoj v otázke Múzea SNP, za odhalovanie nezmyslov, ktorými v tejto súvislosti minister obrany zahltil slovenskú verejnosť a o vyvracanie lži a klamstiev, ktoré v tejto súvislosti vypustil z úst.

Chce SZPB na kolenách

Minister Naď sa aj v minulosti dobre živil z bezmyšlienkovitej propagácie NATO. Hoci ľudia majú hlboko do kapsy, spustil obrovské nákupy ťažkej vojenskej techniky v hodnote 2,071 mld. €. Akoby nám v skutočnej vojne viac než fungujúce zdravotníctvo mohli pomôcť tanky a obrnené transportéry.

Jaroslav Naď si vybíja nenávisť voči SZPB spôsobom, ktorý mu je najbližší. Usiluje sa nás pripraviť o čo najviac peňazí, dostať nás čo najviac na kolena, zraziť nás k zemi a najmä nám neumožniť pokračovať v činnosti, aby nás nebolo vidieť. Vo svojom videní sveta si totiž nevie predstaviť, že my to všetko nerobíme pre peniaze. Lenže SZPB sa svojho boja za demokratické a antifašistické hodnoty nevzdá, ani keď nás pripraví o posledný cent.

Do článku prispel Braňo Ondruš

Finančný tlak na Maticu

Ján Rohár, Braňo Ondruš

Finančný tlak zo strany vlády zažíva aj Matica Slovenská. Jej predseda Marián Gešper pre Bojovník uviedol, že zníženie štátnej dotácie sprevádza aj zníženie súkromných príjmov z dôvodu pandémie. Matica preto musela prepúšťať a okrem opráv budov tiež znížiť periodicitu jej novín a časopisov.

V schátraných budovách, ako napr. v Komárne sa však nedá rozvíjať národná kultúra. „Toto ako keby nechceli štátni úradníci chápať,“ krúti hlavou šéf Matice.

Podobne, ako MV SR k Bojovníku sa MK SR zachovalo aj k matičným médiám. „Najmä k Slovenským národným novinám s tradíciou siahajúcou k Ľudovi-

tovi Štúrovi i k Slovenským pohľadom, ktoré sú najstarším literárnym časopisom na Slovensku a druhým najstarším v Európe,“ konštatuje M. Gešper. Slovenské pohľady sa kvôli tomu stali dvojmesačníkom, čo tu naposledy bolo pred vyše storočím. „To je veľmi smutné. Aj v tomto nás spája spoločná skúsenosť,“ dopĺňa.

O to zvláštnejšie vyznieva návrh poslanca NR SR

za OĽaNO Györgyho Gyimesiho, aby mal Csemadok zákonom zaručenú dotáciu minimálne 300-tisíc eur ročne. Matica vyhlásila, že v takom prípade trvá na jej financovaní pomerne podľa počtu obyvateľstva v SR. „Preto nerozumiem, prečo práve chudobnej Matici zoberala 400-tisíc eur a Csemadoku, ktorý má zákonom garantovaný prístup k štátnym fondom pre národnostné menšiny, zrazu chce dávať 300-tisíc eur na

prevádzku,“ čuduje sa predseda MS.

Považuje to za nespravodlivé a paradoxné, keďže MS pôsobí v prospech slovenského, teda štátotvorného národa. Pripomína, koľko Matica a matičiari urobili pre vznik Slovenskej republiky, a tiež, že bola to Matica, ktorá začala rozvíjať občiansky princíp v slovenských podmienkach už pred 158 rokmi. „Takéto zaobchádzanie s Maticou je veľmi smutné,“ uzatvára M. Gešper.

Medaila pre Alexandra Dubčeka

Storočnicu jednej z najväčších slovenských politických osobností Alexandra Dubčeka si pripomenul aj SZPB. Pri tejto príležitosti mu bola in memoriam udelená najvyššia medaila SZPB „Za vernosť!“.

Ocenenie pre tohto štátnika, ktorý bol priamym účastníkom SNP prevzal z rúk predsedu SZPB Pavla Sečkára v sídle zväzu Pavol Dubček. V predvečer narodenín vedúcej osobnosti Pražskej jari si P. Sečkár s tajomníkom Viliamom Longauerom a predsedom OblV Bratislava Martinom Krnom za dodržania epidemiologických nariadení uctili osobu Alexandra Dubčeka pri jeho hrobe na Slávičom údolí v Bratislave.

Pavol Sečkár si v tejto súvislosti pripomenul osobné stretnutie s Alexandrom Dubčekom v Banskej Bystrici pri odhaľovaní pamätnej tabule povstaleckým generálom v B. Bystrici. Novinár Martin Krno s ním na Jankovom Vršku počas regionálnych osláv SNP spravil v roku 1992 posledný rozhovor pred jeho tragickou smrťou.

Vyvrcholením osláv malo byť slávnostné spomienkové stretnutie v nedeľu 28. 11. v historickej budove SND v Bratislave, kam premiér Eduard

Heger pozval aj P. Sečkára. Žiaľ, pre prijatie prísnejších opatrení proti pandémie COVID-19 sa podujatie zrušilo. (bb)

Medailu Za vernosť udelil SZPB in memoriam Alexandrovi Dubčekovi (prevzal ju jeho syn Pavol).
foto: Ján Rohár

Spomienka na generála Kukorelliho

Branislav Balogh

V sychravom predpoludní sa 25. 11. zišiel hlúčik členov SZPB, aby si uctil pamiatku dôstojníka letectva a organizátora odbojovej činnosti na východnom Slovensku Ľudovíta Kukorelliho. Na podujatí sa okrem delegácie SZPB pod vedením jeho predsedu zúčastnila aj priama účastníčka odboja, členka partizánskej skupiny Čapajev, Anna Bergerová.

Prihovorila sa vrúcnymi slovami: „Ty, moji milí spolubojovníci, ste padli za našu slobodu. Ty, drahý môj náčelník, si nám ju svojím hrdinstvom vybojoval! Tvoj odkaz a myšlienku mieru som sa snažila plniť celý život, či už v práci, alebo v SZPB.“

Samotný pomník s bustou je dielom Ladislava Polláka z roku 1970, no vďaka iniciatíve SZPB sa v roku 2018 podarilo naň umiestniť tabuľu, ktorá ozrejmuje pôsobenie Kukorelliho v skupine Čapajev. Tento rok sa vďaka snahe A. Bergerovej a OblV SZPB Bratislava podarilo docieľiť,

aby mestská časť Bratislava Ružinov premenovala park, v ktorom sa busta nachádza, na Kukorelliho park. Okrem SZPB veniec položila aj mestská časť Bratislava-Ružinov.

Brigádny generál in memoriam sa od prvého roku vojny zapájal do konšpiračnej činnosti, neskôr pôsobil v skupinách Flóra a Justícia. Počas SNP sa stal náčelníkom štábu skupiny Čapajev. V tejto funkcii zaobstarával výzbroj, muníciu, stravu i lieky pre skupinu. Pre jej príslušníkov tiež vybavoval občianske preukazy na falošné mená.

Jeho odvaha sa ukázala pri strete s nepriateľom a jeho charakter bol skúšaný vykonštruovanými obvineniami, že v jednotke sú zradcovia. Kukorelli bránil svojich druhov, ktorých nevinu a zbavenie obvinení zavýšili vyšetrovacie orgány ZSSR v roku 1965. Jednotka čelila krížovej paľbe z nepriateľských mínometov a telo majora Kukorelliho našli 24. novembra 1944. Exhumácia potvrdila streľbu zozadu do hlavy kalibrom 6,35 mm.

Pri pamätníku stoja predseda SZPB Pavol Sečkár a odbojárka Anna Bergerová.

foto: autor

Rok Alexandra Dubčeka

Matica Slovenská vyhlásila už v januári rok 2021 za rok Alexandra Dubčeka, preto sme sa jej predsedu Mariána Gešpera, čo ju k tomu viedlo.

„V prvom rade je Alexander Dubček osobnosťou prvého historického rangu s obrovským vkladom do slovenských, ale aj európskych a svetových dejín. Dubček bol matičiar – čestný člen našej ustanovizne, čo je mimoriadne ocenenie, ktoré získalo a prijalo iba pár

osobností. Matica totiž bola v 50. rokoch 20. storočia tvrdo prenasledovaná komunistickým režimom. Matičiar boli perzekvovaní, zatváraní, niektorí aj popravení v monsterprocesoch, miestne odbory zlikvidované a slobodný vedecký výskum zakázaný. Značku Matice zachránilo pár odvážnych Slovákov na povereníctve informácií SNR v roku 1954.

Obrodný proces vedený Alexandrom Dubčekom obnovil členský a vedecký život aj v Matici slovenskej, ktorá sa podobne ako celá spoločnosť za jeho vlády pomyselne nadýchla. Došlo k rozvoju vedy a kultúry, ale aj k hospodárskemu povzneseniu životnej úrovne občanov v zmysle Dubčekovej úspešnej vízie „socializmu s ľudskou tvárou“.

Dubček bol silný národovec, stotožňoval sa s národným hnutím a Maticou slovenskou i jej bojom za národ. Súčasne silne sociálne citiaci, ktorého ľavicové presvedčenie bolo úprimné a pravdivé, vždy zamerané na prospech ľudí, nie na moc. Za Dubčeka sa obnovili Valné zhromaždenia a miestne odbory, teda spolkový a demokratický charakter Matice. Stál aj pri vzniku federácie vo vtedajšom socialistickom Československu v roku 1968, čo bol štátoprávny krok Slovákov vpred. Hoci normalizácia všetko vrátila do starých koľají, v prípade Matice úplne až od roku 1973, pre matičiarov bolo obdobie symbolizované Alexandrom Dubčekom veľmi pozitívne a dôležité.“

Tri otázky pre oblastný výbor Nové Zámky

Branislav Balogh, Ján Rohár

Na základe výzvy vedenia SZPB redakcia Bojovníka postupne oslovuje oblastné výbory zväzu s tromi otázkami, aby sme čitateľom Bojovníka predstavili aktuálnu činnosť našich regionálnych štruktúr.

Dnes odpovedá predseda Jozef Marunič:

■ Ako pandémia ovplyvnila Vašu činnosť?

Neumožňuje nám pracovať v zabehnutom režime, obmedzuje nás v organizovaní stretnutí a podujatí, no napriek tomu nebola činnosť OblV a ZO utlmená. Do jednotlivých akcií sme sa snažili zapojiť čo najväčší počet členov. OblV informoval ZO o práci a podujatiach vydávaním informačných bulletinov v mesačných intervaloch, tak aby členská základňa bola informovaná o živote a aktivitách jednotlivých ZO.

Naše ZO si pripomenuli všetky tradičné výročia, nechýbali sme 9. 5. na Slávine a 29. 9. v B. Bystrici. Na podujatiach sa zúčastnili zástupcovia ÚR SZPB, NSK, KGS, žiaci a študenti, ľudia z Múzea vojenskej histórie a Klubov vojenskej histórie. Mladí z HLAS – SD sa okrem toho pričínili o renováciu pamätníka v Kameníne a so zástupcami veľvyslanectva RF sme si navyše pripomenuli Deň námorníka pri pamätníku v Komárne na počesť vylodenia Dunajskej flotily v Radvani nad Dunajom a Deň tankistov na mieste najväčšej tankovej bitky na našom území v Kameníne.

Zaujímavosťou bola návšteva ZO SZPB v Senci pri našich pamätníkoch, ktorej členovia dostali aj pamätné listy a 27. 10. odhalenie pamätnej tabule dlhoročnej členke ZO v Štúrove pani Holováčovej.

Od mája do októbra sa konali čl. schôdze ZO a predsedníctvo OblV zasadalo 27. 6. a 20. 10. v Hurbanove. V dôsledku pandémie nám ubudli členovia pre úmrtia a zdravotné problémy, ale prijali sme aj nových.

■ Aké sú vaše plány a ako sa vám darí naplňovať závery 17. zjazdu?

OblV upravil Plán práce na rok 2022 a potvrdil plánované oslavy, starostlivosť o členskú základňu, spoluprácu s partnermi, úlohu využívať miestnu tlač na propagáciu našich ZO, naďalej spolupracovať s miestnou samosprávou, Klubom generálov Slovenska a veľvyslanectvom RF. Zároveň prehlbovať spoluprácu s odbojarmi z Maďarska a spriaznenými politickými stranami, ktoré môžu zviditeľniť našu organizáciu, ako aj zlepšiť spoluprácu s komisiami pri ÚR.

■ Ako sa vám darí pracovať s mládežou?

Nepodarilo sa nám vytvoriť Kluby mladých priateľov SZPB, mladí nemajú záujem až na výnimky, no aj tie po skončení strednej školy odchádzajú. Pandémia nám zahatala cestu do škôl, hoci riaditelia ZŠ v Komjaticiach a Štúrove nám vychádzajú v ústrety pri zabezpečovaní účasti na organizovaných podujatiach a kultúrneho programu. No nedarí sa nám v súťažiach. Využívame audiovizuálne nosiče SNP 1944, Odchádzanie a Odkaz slobody, ktoré sme poskytli školám. Cestou k zlepšeniu práce s mládežou je získať členov SZPB z radov pedagógov, ktorí sú v dennom kontakte so študentmi a majú možnosť ich usmerniť k práci pre SZPB. Dôležité je aj osloviť mladých ľudí z rodín členov SZPB, aby sa nepreerušila tradícia.

Môže niekto iný lepšie napís

Martin Krno

Predseda SZPB Pavol Sečkář odovzdal historikovi, sociológovi a ľavicovému politikovi s neobyčajným zmyslom pre humor – profesorovi IVANOVÍ LALUHOVI v predvečer jeho 89. narodenín Medailu M. R. Štefánika I. stupňa. Pri tejto príležitosti poskytol Bojovníku rozhovor. V prvej časti sme sa venovali spomienkam na SNP, na strane ktorého bojoval jeho otec Ján Laluha ako veliteľ žandárov. Priblížil nám i svoje štúdiá v Sovietskom zväze v čase nástupu Nikitu Chruščova a prvé kontakty s budúcim blízkym spolupracovníkom a priateľom Alexandrom Dubčekom.

Vzhľadom na vašu peknú stredoslovenskú slovenčinu nás prekvapuje miesto vášho rodiča. Narodili ste sa 20. november 1932 na dolniakoch v slovensko-maďarskej obci Tekovské Šarluhy (dnes Lužany) pri Želiezovciach.

Otec pochádzal z dnes už neexistujúcej osady Laluhozá v katastri Terchovej. Povráva sa, že keď žandári v okolitých horách pochytili zbojníkov a vypočúvali, tak na nich vykrikovali: „Hľa, ľuhá!“ Po vojene sa otec stal četníkom, preto sa musel často sťahovať. Mama pôvodom z dediny Riečka neďaleko Tajova učila na ľudovej škole v Banskej Bystrici. A tam sa dajako spoznali. Slovenských četníkov posielali za prvej republiky na juh, a tak aj rodičia po sobášii žili v Tekovských Šarluhách. Mama sa tam zamestnala na slovensko-maďarskej škole. Tam sa najprv narodil môj brat Milan, o dva roky na to ja. Chodieval som však pravidelne na prázdniny k tete do Dolnej Mičinej. Keď dozrel čas na strednú školu, tak ma zapísali na gymnázium v Bystrici. Teda na humaný smer, lebo mi nešla matematika, ani kreslenie...

Brat budúceho slávneho maliara mal problémy s kreslením? Nič sme nepočuli...

Veď ja som ani nič také nepovedal... Na jeseň v tridsiatom ôsmom som mal šesť rokov. V jednu noc ma zobudili výkriky „Butatôt huzamegyunk!“ Hlúpy Slovák, ber sa do-

Ivan Laluha (v strede) s konškolákmi z Lomonosovovej univerzity.

kostra z vášho kočíka. Chodíme s ním teraz na agáčinu, na drevo z agáta. Ale ak by ste sa chceli dozvedieť, kto si zobral strieborný servis, čo mala vaša mamička od svadby, tak vám to poviem.“

Slovenská armáda sa pred 77 rokmi stala hlavnou ozbrojenou zložkou Povstania. Menej sa vie,

Čerstvo vyznamenaný Ivan Laluha.

mov! Vzápätí zarinčalo sklo na okne a dnu vpadol kameň. A to už v školskej záhrade miestni horthyovci pálili československé zástavy. Ešte v tú noc našu rodinu odviezli autom hore na Mičinú... Keď sme sa boli po 30 rokoch pozrieť do Lužian, ktoré sa po vojne vrátili do Československa, u tety, ktorá ma svojho času kočikovala, tak som čosi zazrel, čo mi stislo srdce. Ženička môj pohľad zbadala: „Viete, pán doktor, to už je iba

že sa do odboja pridávali aj žandári. Ako sa zapojil do SNP váš otec?

Po viedenskej arbitráži ho preložili najskôr do Starej Turej. Po prepade Sovietskeho zväzu v júni 1941 sa na kopaničiach pod Javorinou začali objavovať Ukrajinci a Rusi, ktorí ušli zo zajateckých táborov. Pracovali načierno u tamojších gazdov. Otec o tom ako žandár vedel, no nenahlásil to na úrad. Preto mal z toho vytriasačky. Preložili ho do Bošian pri Partizánskom, vzápätí do Banskej Bystrice, až sa stal vo Zvolene náčelníkom okresnej správy. Aj so svojimi žandarmi sa potom zapojil do Povstania. Po jeho potlačení do hôr jednotka podľa rozhodnutí „zhora“ prešla pod Poľanu, ale tam nebolo nič pripravené, tak sa už len tak premetávali až do oslobodenia.

Vy ste kde prežili záver druhej svetovej vojny?

Od začiatku letných prázdnin 1944 s mamou a bratmi u starých na Dolnej Mičinej. Asi dva týždne po vypuknutí SNP

zavítali do dediny na starom nákladnom aute ruskí partizáni od Asmolova. Zastavili pred konzumom. My, deti sme tam hneď pribehli a oni nás požiadali: „Rebjata, chod'te po domoch a pozbierajte od ľudí vajcia, údené mäso, múku, zemiaky...“ „A na čo vám to bude?“ pýtali sme sa. „Lebo zima bude dlhá,“ odvetili. Doteraz mi to nie je celkom jasné. Že by to mali Sovieti dopredu rozplánované na dlhé mesiace? Koncom marca 1945 Dolnú Mičinú oslobodili rumunské jednotky, ktoré boli súčasťou Malinovského armády. My sme ich čakali skrytí v pivnici u susedov za vrecami zemiakov.

Čo vtedy robil váš otec?

O ňom dostával správy iba starý otec, nám hovoril len to, že žije. Otec asi nebol od nás až tak ďaleko. Po vojne sa vrátil a pôsobil ako policajt v rozličných funkciách. V roku 1954 ho však ako prvého pomocníka krajského veliteľa Verejnej bezpečnosti v hodnosti kapitána suspendovali za to, že vraj bol on, rodák lazov pri Terchovej, buržoázny nacionalista. Vylúčili ho aj z KSČ a stále mali niečo proti nemu. Ani mne to nepospelo do kádrových materiálov. V roku 1957 som skončil štúdium v Moskve na červený diplom, no ako jediný som nedostal umiestenku, a tak som mal problém nájsť si zamestnanie.

Napriek tomu ste sa dostali na štúdium do Sovietskeho zväzu?

To bolo ešte v roku 1951 po maturite na zvolenskom gymnázium. Robili vtedy nábor medzi zväzákmi a kandidátmi na členstvo v strane na takúto formu štúdia v zahraničí. Pôvodne som mal ísť na diplomáciu, no keď som na jeseň pricestoval do Moskvy, tak som sa na prijímačej komisii dozvedel, že v tom školskom roku známou škola, ktorú neskôr absolvoval Eduard Kukan a kopa ďalších našich

diplomatov, pre Českoslovákov neotvárajú. Totiž istý český študent vo štvrtom ročníku už mal s ruskou spolužiačkou dve deti a čakali tretie, a chceli sa zobrať. Prebil sa až k predsedovi Prezídia Najvyššieho sovietu, aby ho prosil o výnimku. Nikolaj Šverník zareagoval: „Vy ste Čech, dodržiavate československé zákony. Vaša partnerka je sovietska občianka, a tak sa musí riadiť podľa našich zákonov.“ Nešťastník sa vrátil na internát a obesil sa. Mne teda oznámili: „Pocestujete domov, alebo si vyberiete historickú, filozofickú či ekonomickú fakultu.“ Večer predtým sa skupina Slovákov stretla v krčme so sovietskymi námorníkmi. Keď spolu popíjali, tak im tvrdili, že Odesa je najlepšie mesto nielen v Sovietskom zväze, ale na celom na svete. Tak sme sa viacerí rozhodli pre štúdium v Odesa. Ja som si vybral históriu.

Ako si s odstupom času spomínate na študijné roky v Sovietskom zväze?

V Odesa som bol tri roky, po ročnej prestávke kvôli chorobe, ďalšie dva už na Lomonosovej univerzite v Moskve. Nehľadiac na problémy, ktoré tam po vojne mali a ideologickú zaobalenosť vtedajšieho systému, profesori a docenti, ktorí nás učili, mali svoju kvalitu. V Odesa nám prednášali dvaja páni, ktorí učili na vysokej škole ešte pred revolúciou a netrpeli na ideologické úchyľky. Dejiny, až na tie najnovšie, sa podávali nefalšovane. Odesa predsa len bola ďalej od centra a škola si zachovávala samosprávu. Pravda, aj tam mali ideologický dozor. Po prvom ročníku sa pýtali, ako sa nám páčia prednášky. Otvorene som odvetil, že docent Zak by nemal iba čítať z knihy Dejín KSSZ. Predseda fakultnej partajnej organizácie, inak penzionovaný generál, ma uzemnil výčitkou: „A vy, tovariš Laluha, viete, kto toto dielo

Nikita Chruščov pri prejave na oslavách 20. výročia SNP v Banskej Bystrici 29. augusta 1964. Vľavo Antonín Novotný, vpravo Alexander Dubček.

ať dejiny ako súdruh Stalin?

Predseda SZPB Pavol Sečkář pripína zlatú medajlu profesorovi Lalahovi.

napísal? *Tovarišč Stalin! Môže to niekto iný lepšie napísať ako on?!*“

V Moskve už bolo viac politikárčenia?

Iste, no na prednáškach v užšom kruhu si niektorí profesori rozviazali jazyk a rozprávali nám pravdivé príbehy zo života. Jeden z nich. Po revolúcii bol veľký nedostatok bytov. A tak sa v Leningrade rozhodli, že budú rekvirovať nadmerné byty boháčov. Zostavili patroly z robotníkov a vojakov. V treskúcej zime zabúchali aj na bránu jedného vysokého domu. Ktosi im otvoril. V jednej z rozsiahlych izieb prekvapene vyhrievanej pecou s uhlím sedel v hojdamoc kresle starček zakrútený do deky a čítal knihu. Oznamili mu, že mu rekvirujú byt a presťahujú ho do starobinca. On sa na to rozhodčil: „*Viete, kto ja som?! Georgij Valentinovič Plechanov!*“ No a čo? „*Učil som Lenina ako robiť revolúciu a on mi udelil výnimku na tento byt!*“ Komisári sa s ospravedlnením odporúčali. Táto príhoda charakterizovala situáciu v sovietskom Rusku. Podobne ako vtipy o fiktívnom Rádiu Jerevan. Pýtali sa Rádia Jerevan: „*Kedy sa dočkáme blahobytu?*“ Po dlhšom tichu zaznela odpoveď: „*Pýtali sme sa mnohých v Sovietskom zväze, čo je to blahobyť, a nevedeli. Iba Leningradčania, ktorí sú s Európou najviac prepojení, nám potvrdili, že keď prežili nemeckú blokádu, tak iste prežijú aj blahobyť.*“

Vy ste zažili Stalinovu smrť i nástup Nikitu Chruščova na čelo strany a krajiny. O tajnej správe ostro kritizujúcej kult osobnosti, ktorú predniesol vo februári 1956 na 20. zjazde KSSZ, ste sa iste dozvedeli.

Áno, niečo nám medzi rečou prezradili na prednáškach. Ale

boli sme aj medzi prvými ľuďmi z Československa, ktorí vedeli, že ide o zásadnú zmenu. Na zjazd prileteli aj predstavitelia KSC, no keď Chruščov vystupoval s prejavom, zahraničných hostí poslali preč. Časť našej delegácie zavítala na Leninské hory, kde boli ubytova-

Martin Krno a Pavol sečkář u Ivana Lalahu.

ni českí a slovenskí študenti. Zvolali nás do veľkej miestnosti, kde viacerí referovali o priebehu rokovania. Na celý život som si zapamätal výrok Antonína Zápotockého: „*Soudruzí, sovětské zkušenosti jsou o tom, jak se to nemá dělat.*“ Keď sa prezident ČSR vrátil do Prahy, tak to už vôbec nevravel.

Alexander Dubček bol v rokoch 1955 až 1958 poslucháčom Vysokej školy politickej v Moskve. Stretli ste sa s ním už vtedy?

Nie, boli sme medzi sebou izolovaní – študenti na civilných univerzitách, na partajnej škole, študujúci vojaci a nepochybne aj budúci tajní. Mojm konškolákom a kamarátom bol Zdeněk Mlynář. Keď sme sa po novembri 1989 viackrát stretli, vždy na mňa naliehal: „*Ved' ty sa musíš rozpomenúť na Gorbačov!*“ Oni boli spolužiaci na právnickej fakulte, no ja som sa na budúceho otca prestroj-

ky nepamätal. Obyčajne som potom Zdeňkovi aspoň zlepšil náladu dajakým vtipom o Michailovi Sergejevičovi. Napríklad keď zaviedol suchý zákon, navštívil rodičov. Gorbačovov otec vytiahol z kredenca dva štamprlíky. „*Papa, a prečo len dva poháre, čo mama nebude?*“ „*Mama bude, no ty nebudeš – pre tie svoje hlúpe reči.*“

Akú tému ste si vybrali na diplomovku?

Pred Októbrovou revolúciou existovala v Ruskej sociálnodemokratickej robotníckej strane skupina členov, ktorí sa označovali za menševikov internacionalistov. Teda neboli boľševici ani právi menševici. Viedol ich Julij Martov. Vybral som si to za tému s tým, či by nás mohli jeho myšlienky v rámci nastávajúcich zmien inšpirovať. Predseda skúšobnej komisie mi vyčítal: „*Práca je síce dobrá, ale nikdy necitujete tovarišča Stalina.*“ Externý vedúci mojej diplomovky, inak pra-

čovník ÚV KSSZ, ma však podržal: „*Je síce pravda, že študent Laluga necituje Stalina, no celý duch práce cítim ako hlboko leninsko-stalinský.*“

Vy ste teda úspešne skončili moskovskú školu v roku 1957...

Ešte som tam zažil šiesty Svetový festival mládeže a študentstva. Nastalo vzrušenie, keď medzi nás zavítal Josip Broz Tito. To už sa so Sovietmi pomeril. Zhromaždili nás do najväčšej miestnosti na Leninských horách, pomenovanej Aktovj zal. Juhoslovenský prezident rečnil napomádaný, aby vyzeral pekne. Letné slnko sa opieralo do okien, on sa potil, a tak si vreckovkou pretrel čelo. Vtom sa zablysol prsteň s veľkým očkom. Sálou sa ozvalo: „*Fúúúj!*“ A bolo po autorite. Ako môže chlap a vrcholný funkcionár komunistickej strany nosiť drahé klenoty! Ale vďaka nemu na univerzitu

začal chodiť časopis Borba. Objavovali sa v ňom politické karikatúry, plno informácií zo Západu. Uverejňoval tiež ukážky disidentského materiálu, aký som prvý raz v živote čítal. Išlo o knihu Nová trieda od Ďilasa.

Milovan Ďilas bojoval po boku partizánskeho vodcu Tita proti nemeckým okupantom a po vojne sa stal významným komunistickým funkcionárom a ideológom. Potom sa však posekali, nie?

Presne, Tito ho napokon nechal posadiť na niekoľko rokov do žalára. Ale to, čo uverejňovala Borba, bolo pre nás novum. Články sme si prefotili a ako vreckové vydanie sme si ich tajne požičiavali. Ďilas vyšiel s jednoduchou myšlienkou: aj v socializme existujú skupiny ľudí, ktorí síce nevytvorili znárodnené výrobné prostriedky, ale nimi disponujú. Tak vzniká nová vládnuca trieda, ktorá sa odcudzuje od robotníkov a dovedie socializmus do záhuby. Ďalej už túto teóriu nik nerozvíjal. Cohosi podobného sme svedkami aj dnes. Mnohí vlastníci firiem sedia v teplúčku svojich zámkov kdesi v Nemecku, pritom ich manažéri všetko robia pre to, aby nielen vlastníci mali tučné zisky, ale aby si aj oni prišli na svoje.

Ako ste vnímali zmeny, ktoré sa v Sovietskom zväze začali presadzovať po pamätnom 20. zjazde KSSZ?

To už som bol na Slovensku, po určitých peripetiách ma zamestnali na Vysokej škole ekonomickej v Bratislave, dnes Ekonomickej univerzite. Ale kamaráti z Moskvy mi písali. V Sovietskom zväze vládol chaos. Chruščov mnoho dobrých vecí začal, no nedotiahol, pritom si myslel, že všetko pôjde ako po masle. Keď ho zbavili moci, tak jeho sláva rýchlo upadala. Žartovne sa hovorilo, kedysi mal Nikita Sergejevič ad-

resu Moskva Sibírská 31 a teraz Sibír Moskovská 31. Jeho vnuka sa vraj v škole raz spýtal: „*Čo robí ded?*“ „*Sedí doma, pije a plače...*“ Škoda ho bolo, potreboval niekoho pri sebe, kto by ho trochu usmerňoval. Ale ako skončil aj Gorbačov? V kolose, akým bol Sovietsky zväz, sa reformy nedajú robiť podľa jednotnej šablóny. Keď tam bolo vtedy 15 zväzových republík, tak mali pripraviť 15 rozličných variantov perestrojky, ktoré by zohľadnili miestne špecifiká. Navyše v Ruskej federácii bolo aj veľa autonómnych republík a oblastí.

Kedy ste sa osobne zoznámili s Dubčekom?

V lete 1968. Ako historika ma zaradili do subkomisie tzv. Pillerovej rehabilitačnej komisie. Študovali sme v pražskom archíve materiály a vtedy Dubček prišiel neoficiálne medzi nás. Kládol nám na srdce: „*Chlapci, pracujte svedomite. Aj keď to bude akokoľvek tvrdé a nepríjemné, odhaľujte skutočnú pravdu.*“

Prvý kontakt s ním som prešiel v lete 1953. Po absolvovaní druhého ročníka univerzity v Odese, ma v Mičinej víta- li kamaráti: „*Škoda, že si neprišiel skôr. Pri futbalovom ihrisku zastavilo auto a z neho vystúpil akýsi papaláš z Bystrice. Zahral si s nami futbal a potom sa s nami celkom normálne porozprával. Bol to sympatický človek.*“ Dodatočne som zistil, že išlo o Alexandra Dubčeka, ktorý bol vtedy vedúcim tajomníkom krajského výboru KSS v Banskej Bystrici. V prvej polovici 50. rokov stranícki funkcionári nemali bezprostredný prístup k ľuďom. Skôr všade hľadali triedneho nepriateľa, tvárili sa stroho a prísne, boli večne zamračení, no Dubček už vtedy predstavoval poľudštený typ politika.

Pokračovanie nabadúce.

Foto: Ladislav Skrak a archív Ivana Lalahu

S Ivanom Lalahom sa porozprával aj 70-ročný jubilant Ladislav Skrak.

Odvážni Slováci vo Varšavsko

Michał Tomasz Wójciuk

Poľský historik napísal exkluzívne pre Bojovník článok o mimoriadne zaujímavom príbehu Varšavského povstania. Ide o epopeju 535. čaty Domácej armády (Armii Krajowej), ktorá používala slovenské národné farby. Jej činnosť sa niesla v duchu hlbokých hodnôt bratstva, presahujúcich hranice národov.

Prvého septembra 1939 napadlo nacistické Nemecko Poľskú republiku a hrubo tak porušilo medzinárodné právo. Účasť krajiny vo vojne s tzv. Treťou ríšou využil na základe vopred uzavretej dohody Stalina s Hitlerom Sovietsky zväz, ktorý bránil sa Poľsko napadol z východu. To v priebehu jedného mesiaca vojnu prehralo a dve totalitné veľmoci si ho rozdelili medzi sebou.

Západnú a severnú časť krajiny Nemci pričlenili priamo k nacistickej ríši. Z centrálnych a južných území vytvorili Generálny gouvèrnement s hlavným mestom Krakov. Občania boli vystavení teroru. Na dennom poriadku boli pouličné razie, ktoré okupanti organizovali, aby chytili ľudí na uliciach a odvádzali ich do koncentračných a pracovných táborov. Bežným javom sa stali popravy, vešanie nevinných alebo ich strieľanie na území miest a v okolitých lesoch. Ľudí sprevádzať pocit strachu, bezmocnosti, obáv zo zajtrajšieho dňa.

Podzemná formácia Armia Krajowa

Ešte počas trvania bojových akcií sa začali formovať konšpiračné štruktúry, na základe ktorých sa vytvoril Poľský podzemný štát, bojujúci proti okupantom. Jeho súčasťou sa stala aj ozbrojená zložka. Poľská tajná armáda prešla rozličnými zmenami, ktoré vo februári 1942 vyústili do založenia Armii Krajowej (AK, v niektorých textoch sa možno stretnúť aj s názvom Krajinská armáda – pozn. prekl.).

V priebehu ďalších rokov sa rozvíjala až dosiahla početnosť 360-tisíc vojakov. Stala sa tak najväčšou podzemnou formáciou, ktorá bojovala proti Nemecku v Európe.

Sídlom Poľského podzemného štátu bola Varšava, v ktorej pôsobilo tajné vojenské a civilné vedenie. Vo veľkomeste na Vисле žili príslušníci rozličných národností, považujúci Poľsko za svoju druhú vlasť. Pracovali tam, mali priateľov a svoje lásky, zakladali si rodiny. Medzi nimi aj

Na Hitlerov príkaz Nemci zrovnali Varšavu so zemou, takto vyzerala v januári 1945.

Slováci, ktorí tu vytvorili svoju komunitu. Už v roku 1914 vo Varšave žilo približne 60 slovenských rodín.

Exilové vlády Poľska a Československa v Londýne uzavreli v januári 1942 dohodu. V polovici toho roku vo Varšave vznikol Slovenský národný výbor v Poľsku, ktorý mal plniť úlohu tajného slovenského zastúpenia na okupovanom poľskom území. Vystupoval proti kolaborantskej politike pronemeckej vlády Slovenskej republiky. Predsedom výboru sa stal československý občan, robotník a novinár podporučík Miroslav (Miroslaw) Iringh, pôsobiaci pod pseudonymom „Stanko“.

Dôležitá úloha v hnutí odporu

Základným cieľom tejto štruktúry bolo spolupráca s Poľským podzemným štátom. Slováci zohrávali v tamojšom hnutí odporu veľmi dôležitú úlohu. Mali možnosť vlastniť rádioprijímače. Sledovanie spravodajstva nemeckých, západných i východných rozhlasových staníc umožňovalo prísun informácií, ktoré využívala odbojová rozviedka a ilegálne médiá (napr. tlač).

Príslušníci slovenskej národnosti slúžili aj ako kuriéri v mimoriadne nebezpečných výpravách na juh Európy cez horské chodníky. Tie sa pripravovali vo veľkom rozsahu a opierali sa o širokú konšpiračnú sieť, ktorej jadro predstavovali Slováci.

V roku 1943 na základe dohody s veliteľstvom AK sa vytvorila jej 535. čata s ppor. Iringhom. Bola podriadená V. obvodu Mo-

kotów (južná časť Varšavy) Varšavského okruhu AK. Nachádzala sa v 2. regióne a stala sa súčasťou Práporu Korwin, pomenovaného podľa veliteľa, kpt. Czesława Szymanowského, ktorý používal tento pseudonym.

Štandarda so slovenskou trikolorou

Prápor získal vlastnú štandardu. V roku 1944 ju ušila spojka jednotky Jadwiga Santorek-Szczudłowska („Janka“). Prednú stranu štandardy tvorili tri pozdĺžne pruhy v slovenských národných farbách (biela, mod-

rá a červená), v strede zástavy sa nachádzal poľský znak, teda biely orol v korune. Reverz takisto tvorili tri pozdĺžne pruhy, v strede sa na plátennom červenom štíte nachádzal strieborný dvojkříž (znak Slovenska) na vrchole belasého trojvršia. Príslušníci čaty získali aj pásy na rukávoch v slovenských farbách, na ktorých boli vytlačené iniciály WP (Wojsko Polskie, Poľské vojsko), číslo čaty (535), poľský a slovenský znak.

Pre budúcich vojakov zorganizovali tajnú poddôstojnícku školu. Do čaty vstupovali dobrovoľ-

Miroslav Iringh (28. február 1914–28. máj 1985) pochádzal zo slovenskej rodiny dlhodobo usadenej vo Varšave. Jeho otec bol Slováč, matka Poľka. Pred vojnou sa venoval literárnej a novinárskej tvorbe, pôsobil aj v harcerstve (poľský názov skautingu). V septembri 1939 sa stal príslušníkom Česko-slovenského legiónu v Poľsku. Po vojne opäť pôsobil ako novinár a fotograf, no bol postihovaný komunistickým režimom za členstvo v Armii Krajowej. Spolupracoval s periodikami Życie, Gazeta Lubelska a Życie Warszawy. Zomrel na rakovinu pľúc vo Varšave. V súčasnosti je po ňom vo varšavskej štvrti Czerniakow pomenované námestie. Bol nositeľom viacerých poľských vojenských vyznamenaní. V roku 2007 mu prezident SR Ivan Gašparovič udelil Rad Ľudovíta Štúra II. triedy in memoriam.

Ppor. Miroslav Iringh „Stanko“.

Slováci pri obrane Varšavy

Vojaci 535. čaty „Slovákov“ s veliteľom Miroslavom Iringhom (druhý dôstojník Červenej armády Josef Tamaradze. Fotografia od Marie B. vinách Warszawa Walczy (Varšava bojuje) 28. 8. 1944.

om povstani

Čata 535 AK „Slovákov“ už od samého počiatku povstania nevystupovala ako celok. V dôsledku oneskoreného doručovania hlásení a organizačného chaosu bezprostredne po prepuknutí bojov, príslušníci čaty bojovali v rozličných štvrtiach Varšavy. Jednotlivci sa nemohli dostať na miesto zhromažďovania jednotky.

Časť čaty na čele s ppor. Iringhom bojovala vo štvrti Powiśle Czerniakowskie, Jakubowského družinu Nemci zdecimovali pri útoku na Belweder, potom sa siahla z Varšavy, kým družina kadeta Chalupca sa nemohla dostať na ľavý breh Visly a zostala vo štvrti Praga (východná časť Varšavy). Okrem vojakov začlenených do 535. čaty sa na povstaní zúčastnili aj iní Slováci, ktorí pôsobili v rozličných oddieloch a lokalitách.

Jediní pod inou národnou farbou

Časť čaty na čele s Iringhom „Stankom“ v priebehu druhého augustového týždňa vstúpila do Zoskupenia AK Krysa a podieľala sa na bojoch na Hornom Czerniakove (Powiśle Czerniakowskie). Okrem Slovákov slúžili v tejto podskupine aj Poliaci, ktorí predstavovali väčšinu jej členov. Napriek ich početnej pre-

Povstalci na ukoristenom nemeckom tanku Panther.

informovali, že vo Varšave bojuje oddiel Slovákov.

Morálne povzbudenie pre ostatných

Tieto správy boli veľkým morálnym povzbudením pre poľských vojakov i pre civilné obyvateľstvo. Pozdvihovali ducha. Ukazovali, že Poliaci nebojujú sami, ale majú podporu iných národov.

Začiatkom augusta 1944 sa k nej pripojilo šesť vojakov Čer-

časťou Tretej rotý ppor. Władysława Matusewicza („Igora“), ktorá podliehala práporu kapitána delostrelectva Zbigniewa Specyła-Skrzypeckého („Tura“).

Bojovní, statoční a svedomíť

Na nasledujúci deň opustila sídlo BGK a presunula sa do zákopov na rohu ulíc Solec a Mączna. Jej úlohou bolo brániť Cypel Czerniakowski (Czerniakowský výbežok), ktorý bol trasou pre spojky smerujúce na Pragu. Išlo

ce. Oddiel nechýbal ani na krvavých bojoch v okolí ulíc Zagóra a Idżkowského. V noci zo 17. na 18. septembra vojaci 1. armády Poľského vojska, ktoré podliehali ruskému veleniu, evakovali zdecimovanú jednotku do Pragy.

Povstaleckú činnosť 535. čaty „Slovákov“ vysoko hodnotili poľskí velitelia aj radoví vojaci. Príslušníci jednotky bojovali na strategicky významných pozíciách, ktoré patrili medzi tie najťažšie. Stali sa známymi svojou bojovnosťou a zápalom. Podporu-čik Iringh ohodnotil straty svojej podskupiny na 70 percent.

V roku 1949 veliteľ Zoskupenia Krysa plk. Zygmunt Netzer o nej napísal: „Čata pod velením por. (správne ppor. – pozn. aut.) Stanka patrične plnila svoje bojové úlohy a jej vojaci neraz preukázali statočnosť, odvahu a svedomitosť.“

Preložil Juraj Marušiak. Medzititulky Bojovník. Foto: Múzeum Varšavského povstania, Varšava

níci z varšavskej slovenskej diaspóry, ale aj Poliaci. Čatu rozdelil na tri družiny, každá z nich mala približne 20 príslušníkov. Ich veliteľmi boli: kadet Zbigniew Jakubowski (pseudonim „Janosik“), kadet Adam Chalupca („Janko“) a kpr. Wacław Matuszewski („Reflektor“).

V boji o oslobodenie poľskej metropoly

Ozbrojené sily Poľského podzemného štátu rozpútali s Nemcami 1. augusta 1944 boje o oslobodenie Varšavy (trvali 63 dní do 3. októbra – pozn. red.).

vy

ny sprava), uprostred s baretkou Budzanowskej publikovali v no-

Poľskí odbojárí počas Varšavského povstania na Mazowieckej ulici.

vahe Iringh trval na tom, aby vojaci pod jeho velením vystupovali pod vlajkou so slovenskou trikolórou.

Veliteľov pevný charakter zachránil medzinárodnú osobitosť čaty, ktorá bola jedinou formáciou na poľskej strane, ktorá používala iné národné farby než poľské. Vďaka Iringhovi sa stala symbolom všetkých Slovákov, ktorí v danom čase bojovali vo Varšave o oslobodenie spod nemeckého jarma. Veľký záujem o ňu prejavovali povstaleckí fotoreportéri. V tlači publikovali fotografie príslušníkov čaty 535 so zástavou, ako aj články, ktoré

venej armády (Gruzínci a Arméni), ktorí utiekli z nemeckého zajatia. Velil im Gruzíнец ppor. Josef Tamaradze. Vojaci vytvorili sekciu v rámci 535. čaty „Slovákov“. Začiatkom druhého augustového týždňa ju začlenili do rotý ppor. Tadeusza Kaweckého („Janusza“), ktorá sa stala súčasťou 21. rotý por. Jana Żuchowského („Trojana“).

Oddiel dostal 10. augusta rozkaz zaútočiť na budovy Banky Gospodarstwa Krajowego (BGK), ktoré sa mu podarilo dobyť a obsadiť štyri bloky medzi ulicami Przemysłowa a Fabryczna. Podskupina sa 19. augusta stala sú-

o miesto obrovského strategického významu, pretože umožňovalo spojenie medzi dvoma brehmi Visly: ľavým, na ktorom prebiehali povstalecké boje a pravým, ktorý v polovici septembra obsadila Červené armáda. Podskupinu ppor. Iringha 30. augusta organizačne preradili k 1. rote práporu „Tura“, ktorej velil Żuchowski.

Čata sa zúčastnila na bojoch o kostol Matky Božej Čenstochovskej na Łazienkowskiej ulici a o budovy na uliciach Przemysłowa a Rozbrat. Kryla aj ústup povstaleckých jednotiek, ktoré sa sťahovali z Przemysłowej uli-

Michał Tomasz Wójciuk,

historik, archivár a odborný asistent Historického oddelenia Múzea Varšavského povstania vo Varšave, je autorom viac ako 30 vedeckých publikácií a takmer stovky populárno-vedeckých prác. Venuje sa výskumu účasti Slovákov a ďalších cudzincov v jednom z najvýznamnejších protinacistických povstaní počas druhej svetovej vojny.

Dôstojník, ktorý oslobodzoval ČSR

Branislav Balogh

Nedávno sme sa rozlúčili z jedným z posledných veliteľov rôt na Dukle, plukovníkom Michalom Vajnagim. Narodil sa 26. januára 1920 v Bedevli na Podkarpatskej Rusi. Život tam nebol ľahký: obyčajných ľudí ožobračovali páni, ale aj štát vysokými daňami a vôbec išlo o najzaostalejšiu časť vtedajšieho Československa.

No v porovnaní s predchádzajúcou vládou Maďarov to predsa bolo lepšie. Rozvíjala sa kultúra, pre negramotných dospelých zriaďovali večerné školy, pre deti zaviedli povinnú školskú dochádzku. Avšak najmä bohatší statkári nevedeli doceniť význam vzdelania a školy dokonca korumpovali: „Keď gazda dal škole 5 korún, čo tam boli v tej dobe veľké peniaze, tak dieťa mohlo ostať aj celý týždeň doma,“ spomína Michal Vajnagi.

Odsúdili ho do gulagu

Po rozpade ČSR Podkarpatskú Rus opäť obsadili Maďari. V roku 1940 odmietol 20-ročný mladík vstup do maďarskej armády a radšej ušiel do ZSSR. Pre pakt Molotov-Ribentrop však Sovietsky zväz neuznával utečencov z krajín, ktoré boli Hitlerovými spojencami. Michala preto súdili ako zločinc a niekoľko mesiacov strávil v ťažkých podmienkach vo väzbe v Stanislavove a Charkove. Po odsúdení na tri roky nútených prác ho v „dobyččiaku“ previezli do pracovného tábora v oblasti Uchta – Pečora.

Po polroku driny v mrazoch na pile s fádnuou stravou a plošticami sa dostal do Vodolachpuntu s dôstojným ubytovaním. A potom nacisti prepadli ZSSR. Naposledy pred nástupom do armády nakladal v tábore kapustu na člno, kde sa stretol s nemilosrdnými „vormi“ (násilníkmi, lupičmi, vrahmi), hladom a chorobami. Nepocíťoval to však ako krivdu: „Bola vojna, strašne veľa ľudí ilegálne prechádzalo hranice ZSSR, medzi nimi aj množstvo agentov, a preto nás ani nemali kde inde dať, ako do gulagu.“

Michal Vajnagi ako 23-ročný vojak československej armády v ZSSR.

Zverstvá na Ukrajine

V decembri 1942 s radosťou prijal možnosť vstupu do čs. armády a ocitol sa vo väčšino-vo rusínskom zbernom tábore. Zocelení lágrami, ošatení a nasýtení prišli do Buzuluk a na výcvik do Novochapjorska. Po tvrdom výcviku odišiel v sep-

Plk. Michal Vajnagi.

tembri 1943 na front. Rozlúčka s civilmi, deťmi a starenkami na železnici bola veľmi vrúcna.

Michal Vajnagi sa na Ukrajine dozvedal o zverstvách, ktoré tam napáchali nacisti, neraz za pomoci domácich prísluhočov: „Šli sme na front ku Kyjevu hádam 60 km a v dedinách ten národ hovoril o zverstvách, to bolo niečo hrozné! Keď dnes počujete, že Ukrajinci Nemcov vítali, je to pravda, tí im totiž sľubovali hory-doly a veľká časť dokonca spolupracovala s Nemcami. Ja osobne som videl počas pochodu ešte stojace slávobrány. Keď prišla Červená armáda mnohí ušli s Nemcami a časť sa schovala. Tých, čo pochytali, následne súdili.“

Presun na Duklu

No sudcami a vykonávateľmi rozsudkov neboli etnickí Rusi,

ale samotní Ukrajinci, ktorí bojovali v Červenej armáde.“ Po prvotných bojoch bol ranený a v januári 1944 prešiel k výsadbárom do Jefremova. Odtiaľ sa presunul na Volyň do Šepetovky, kde zažil dovedy najstrašnejší nálet: „Pohľad to bol strašný: plač, stonanie, ľudské údy, mŕtve telá, holé ruiny tam, kde ešte ráno stáli domy. Po ďalších bojoch ma poslali do Vorošilovho pechotného učilišťa v Riazani. V septembri 1944 som bol menovaný do hodnosti podporučíka a odoslaný na Dukelský priesmyk.“

Plk. Michal Vajnagi preberá od primátora Spišskej Novej Vsi Michala Bečarika pamätný list pri príležitosti 100. narodenín.

„dobral som mu samopal, ktorý som vzal do domu, kam som si šiel oddýchnuť. Len tak som ho hodil na posteľ a samopal zrazu vystrelil. Gulka mi „lízla“ líce a zhodila mi čiapku z hlavy. Až neskôr mi došlo, čo všetko sa mohlo vďaka mojej neďbanlivosti stať,“ zhŕňal stretnutia s nepriateľom M. Vajnagi.

Zažil, keď sa vojaci po ťažkých bojoch potúžili alkoholom pri Spišskom Hrhove, kde ich zasiahla mínometná paľba a viacerí zomreli. Jeho ťažšie zranili 13. februára 1945 pri prieskume v metrovom snehu pri Liptovskom sv. Mikuláši. Po liečbe v Prešove od konca marca v Levoči cvičil vojakov, povolaných z oslobodených území.

Zostal v armáde

Po skončení vojny sa vzdelával v Prahe a absolvoval ročný kurz v Miloviciach. Potom sa stal veliteľom protibanderovskej jednotky Venuša. „Dnes mnohí rečnia, čože sme ich za týždeň neporazili, keď nás bolo viac. Lenže oni mali výcvik na partizánsky spôsob boja, poznali terén a nezabudnime na ochotu podstúpiť žertvu boja až na smrť. Preto boj s nimi bol náročný. V novembri '47 som boj s nimi ukončil, zakrátko som sa oženil a dostal byt v Levoči,“ uzatvára svoje bojové spomienky Michal Vajnagi.

V armáde však zostal, kde sa „po prevrate“, ako nazýval

„nástup komunistov k moci“, „museli pokonať s dôstojníkmi s nepriateľským postojom k novému zriadeniu a tiež s falošnými partizánmi, čo žiadali potvrdenie podľa § 8 zák. 255/1946 Sb., aby mali výhody.“ Od roku 1955 slúžil Michal Vajnagi na okresnej vojenskej správe v Giraltovcich, Revúcej a napokon Spišskej Novej Vsi, odkiaľ odišiel v roku 1977 do výslužby.

Držiteľ mnohých vyznamenaní

Potom ešte pracoval v tamojšej Jednote SD, Tatrasvite, v cementárni v Levočských Lúkach a krátko v hoteli Reduta. „Rád spomínam na národy ZSSR, zvlášť na ruský národ, a tiež na druhov z frontu: gen. Svobodu, mjr. Beleja, škpt. Schrabera, kpt. Kracira, podriadených ppor. Obuška, ppor. Fotula, ppor. Balanda. Ale aj na neskorších kolegov: pplk. Štepanka, škpt. Beš'aka, kpt. Fialu a ďalších spolupracovníkov,“ prízvukoval na sklonku života.

Vojnový hrdina Michal Vajnagi bol držiteľom vyše dvadsiatich vojenských ocenení, najvyššej medaily SZPB „Za Vernoť“, no najviac si cenil Česko-slovenský vojnový kríž 1939. Zomrel krátko po svojej manželke 6. augusta 2021. Pochovaný bol v Spišskej Novej Vsi s vojenskými poctami.

Foto: archiv redakcie

Michal Vajnagi (vľavo) počas výcviku v Miloviciach v r. 1946.

Deň veteránov v Dobšinej

Juraj Karika, ZO SZPB Dobšiná

Pred útrapami vojny dodnes varujú svedectvá obyvateľstva, záznamy, no najmä účastníci samotných bojov vo svojich pamätiach. Každoročne si so zástupcami mesta a jeho obyvateľmi pripomínajú hrdinov 1. svetovej vojny, aby sme vzdali česť tým, ktorí sa zaslúžili o našu slobodu.

Inak tomu nebolo ani tento rok 11. novembra. Vo vojne zahynulo celkovo približne 10 miliónov, asi 21 miliónov ľudí bolo zranených a 7,7 milióna nezvestných. Na severovýchode Slovenska sa bojovalo od novembra 1914 do mája 1915. Do roku 1916 väčšina jednotiek rakúsko-uhorskej armády so zastúpením Slovákov bojovala

najmä na ruskom fronte a práve tam nachádzame zmienky o statočných Dobšičanoch.

„Položením vencov a kytíc k pomníku padlým v parku na Ulici SNP vyjadrujeme vďaka a spomínáme na našich spoluobčanov, ktorí položili v tejto hroznej vojne životy. Dovedna to bolo 125 odvážnych Dobšičanov. Ich mená sú zapísané na pamätných tabuliach v miestnom katolíckom a evanjelickom kostole,“ vysvetľuje predseda ZO SZPB František Novotný. Z dobových záznamov sa dozvedáme, že na fronty prvej svetovej vojny narukovalo vyše 500 mužov z Dobšinej.

O 11. hodine sa rozozvučali kostolné zvony a účastníci spomienky položili vence k pamätníku. Relácia v miestnom rozhlase verejnosti pripomenula historické súvislosti prvej svetovej vojny.

V Dobšinej si uctili padlých v 1. svetovej vojne.

foto: autor

Košický 11. november

Dušan Rybanský, člen predsedníctva ObIV SZPB Košice

Členovia nášho ObIV si 11. novembra o 11. hodine pri pamätníku padlých vojakov 1. svetovej vojny na Verejnom cintoríne v Košiciach pripomenuli minútu ticha obeť vojny a Deň veteránov.

Podujatie sa nieslo v komornej atmosfére s obmedzeným počtom účastníkov. Oblastná predsedníčka Monika Gerge-

ľová spomenula hrôzy vojny, prejavila obavy zo zvyšujúceho sa napätia a stupňujúceho zbrojenia vo svete a zdôrazni-

la, že mier je najdôležitejšia hodnota pre ľudstvo. Žiaľ, po rokoch má znova krehkú príkrývku, preto prichádza skúška ľudskosti pre nás všetkých. Predsedníčka Zväzu Rusov v Košiciach Natália Dostovalová pripomenula aj obeť sovietskych vojakov a vyzdvihla prejavy priateľstva našich bratských národov.

Účastníci podujatia v Košiciach.

foto: autor

Tokajík spomína

Mária Tomášová Tančáková, členka výboru ZO SZPB Košice – Juh

Tokajík si 19. novembra pripomenul 77. výročie vypálenia. Jeho obyvatelia zaplatili svojimi životmi za aktívnu pomoc partizánom.

Fašisti vtrhli do obce a zoradili mužov pod zámienkou, že potrebujú pomôcť s opevňovacími prácami. Po príchode na miesto v lese nazývanom Perelisk im prečítali jasný rozsudok: „Za pomoc partizánom a podporu ich odsudzujú na trest smrti zastrelením.“ Vyhasli životy 32 mužov, pričom dvaja zázrakom preži-

li, aby mohli vydať svedectvo o tomto beštiálnom čine.

Tokajík doslova vstal z popola aj vďaka nezištnej pomoci vtedajšieho ministra národnej obrany generála Ludvíka Svobodu. Začiatkom roka 1948 poslal ženijné vojsko, ktoré vybudovalo cestu do Tokajíka a pomáhalo pri výstavbe obce. Nákladné autá po tejto ceste prichádzali so stavebným materiálom a o necelé dva roky sa pozostali nasťahovali do novovybudovaných domov. L. Svoboda bol známy svojím úprimným vzťahom k východnému Slovensku.

Tokajíckych hrdinov na začiatku vstupu do obce pripomína pamätník „Návrat do vypálenej obce“ od Františka Gibalu.

Pamiatka zosnulých v Trebišove

Milan Urban, predseda ObIV SZPB Trebišov

Vojenský cintorín, kde sú pochovaní vojaci z 1. a 2. svetovej vojny sa nachádza aj v Trebišove. V jeho strede je vyhotovený pamätník Červenej armády.

V roku 1984 a 2005 bol cintorín zrekonštruovaný a dnes má vizuál amerického štýlu s jednoduchými náhrobkami s mra-

morovými doskami. V súčasnosti je na ňom pochovaných 258 sovietskych vojakov z obdobia 2. svetovej vojny a 29 vojnových obeť z 1. svetovej vojny. Na hlavnom tele pamätníka je napísané v ruskom jazyku a slovenskom preklade: „Svojim osloboditeľom, skvelým bojovníkom Červenej armády od občanov mesta Trebišov.“ Na každom zo 192 hrobov bola položená kytica a zapálená sviečka.

Pamätník Červenej armády na trebišovskom vojenskom cintoríne.

foto: autor

Spomienka v Rožňave

Milan Malček, predseda ZO SZPB partizána Tótha Rožňava

Za sychravého jesenného počasia si 11. novembra členovia ZO SZPB partizána Tótha a členovia ObIV pripomenuli padlých v 1. svetovej vojne.

Položením vencov a zapálením symbolických sviečok vzdali prítomní členovia SZPB úctu padlým vojakom a všetkým obeť na mestskom cintoríne pri pamätníku obeť 1. svetovej vojny v Rožňave.

K prítomným sa krátko prihovoril predseda ObIV SZPB Juraj Bernár. Červené maky, ktoré mali účastníci tejto akcie na hrudi, pripomínali nielen preliatu krv našich predkov, ale aj nevinných ľudí, ktorí v dôsledku vojny zahynuli.

V Rožňave vzdali úctu obeť 1. svetovej vojny.

foto: Mária Zolnová

Pripomienka na padlých

Ján Lakanda, predseda ZO SZPB Pohorelá

V obci Pohorelá si pripomenuli padlých v oboch svetových vojnách.

Starostka Jana Tkáčiková s tajomníkom ObIV Brezno Jánom Šulejom a miestnej ZO Jozefom Matúšom, ako aj viacerými členmi a ôsmakmi ZŠsMŠ Pohorelá položili kyticu a zapálili sviečky k pamätníku padlých v 1. a 2. svetovej vojne. Po básni a príhovore autora na obecnom úrade odhalili pamätnú tabuľu k udalostiam začiatku SNP a 2. svetovej vojny.

Spomienkové podujatie v Pohorelej.

foto: autor

- **Banská Bystrica:** Anna Komarová 75, PaedDr. Matej Kán 89 rokov.
- **Bardejov:** Dušan Eštvaník 75 a Michal Fečanin 70 rokov.
- **Belá – Dulice:** Ján Blizniak 80 a Jaroslav Šimko 85 rokov.
- **Bojnice:** Emília Tóthová 80 rokov.
- **Bratislava:** Ondrej Šaling 81, Ján Luhový 75 a Viktor Pohunek 35 rokov.
- **Čaňa:** Jozef Hajzer 70, Helena Toroková 70 a Katarína Karafová 82 rokov.
- **Hertník:** Mária Pekárová 90 rokov.
- **Hniezdne:** Erika Ochotnícka 84 rokov.
- **Hostie:** Ladislav Gajdoš 75 rokov.
- **Hrušov:** Mária Lovašová 70 rokov.
- **Hunkovce:** Mikuláš Žižák 68 rokov.

- **Jakubany:** Katarína Beskýdová 93 rokov.
- **Jasenie:** Ing. Miroslav Cibul'a 88 rokov.
- **Kokava nad Rimavicou:** Pavel Bajan 80 a Magdaléna Gibalová 83 rokov.
- **Košice:** Danica Klincková 75, Jarmila Zafarová 80, Edita Šalamonová 98, Marta Csaková 70 a Anna Veselovská 81 rokov.
- **Lenartov:** Slávka Bortniková 45 rokov.
- **Liptovská Teplička:** Ján Jurčík 80 rokov.
- **Lovinobaňa:** Alenka Sedlačeková 70 rokov.
- **Lučatin:** Štefan Dubovický 75 rokov.
- **Lučenec:** Ing. Pavol Frečka 75 rokov.
- **Medzibrod:** Ing. Marta Staruchová 60 a Ing. Ľudmila Strelková 60 rokov.

- **Miezgovce:** Ján Ševčík 75 a Darina Aujeská 75 rokov.
- **Michalovce:** Mária Czeteová 75 rokov.
- **Nacina Ves:** Martin Nemeč 60 rokov.
- **Nové Mesto nad Váhom:** Anna Kuhajdová 96, Lýdia Zeričáková 89 a Viera Remencová 84 rokov.
- **Očová:** Viera Šimkovičová 81 rokov.
- **Palín:** Darina Kužmová 65 rokov.
- **Partizánske:** Ing. Miroslav Kalina 85, Ing. Vladimír Slivka 75, Pavel Pisár 75 a Rudolf Kroupa 75 rokov.
- **Poltár:** Július Ridzoň 80 rokov.
- **Prievidza:** Irena Balážová 65 rokov.
- **Rajec:** Mária Hulinová 90 rokov.
- **Revúca:** Albert Janič 65 a Ing. Jaroslav Oravec 65 rokov.
- **Rimavská Sobota:** Eva Libiaková 65, Mgr. Katarína Pupalová 65 a Mária Sobeková 70 rokov.
- **Šaľa:** Marta Biceková 65 rokov.
- **Sereď:** Silvester Hubina 80 rokov.
- **Sliač:** Anna Kožiarová 81 a Milan Zemko 89 rokov.

- **Šoporňa:** Mária Holubanská 90 rokov.
- **Stará Ľubovňa:** Mária Róbová 80 a Janka Murcková 55 rokov.
- **Strážske:** Ondrej Cehuľa 92 a Michal Čajka 92 rokov.
- **Sučany:** Ľubica Haliénová 83 rokov.
- **Svidník:** Mikuláš Kantor 87, Jozef Kušnir 54, Mária Dudašová 65 a Helena Jadvišová 80 rokov.
- **Veľký Krtíš:** Mgr. Irena Hudecová 80 rokov.

- **Veľký Lipník:** Štefan Labovský 82 rokov.
- **Vyšné Nemecké:** Zuzana Hurová 89 rokov.
- **Závadka nad Hronom:** Mária Babel'ová 75 a Anna Nosková 99 rokov.
- **Zvolenská Slatina:** Juraj Ostroľucký 75, Jozef Svintek 65 a Monika Leitnerová 81 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme.

Oprava: Ospravedlňujeme sa za chybu v mene jubilantky 86-ročnej Anny Hlinkovej v čísle 23.

Navždy sme sa rozlúčili

- **Bernolákovo:** s 68-ročným Ľubomírom Pekárom.
- **Breznička:** s 93-ročným pomocníkom partizánov Jozefom Knechtom.
- **Košice:** s 66-ročným Ing. Petrom Košťalom, 73-ročnou Annou Hakiovou, 97-ročným

Jánom Kočánom a 98-ročným Dušanom Harichom.

- **Sliač:** s 71-ročnou Dankou Svitačovou.
- **Vráble:** s 75-ročným Ing. Jaroslavom Gajdošom.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

Odišla vzácna žena

Redakcia

Vo veku 102 rokov nás 13. novembra navždy opustila partizánka, dlhoročná aktívna členka ZO SZPB Tr. SNP v Banskej Bystrici Elena Kotočová.

Celý život pracovala v zdravotníctve. Počas SNP až do 23. marca 1945 pôsobila ako pomocníčka v partizánskej brigáde „SMRŤ FAŠIZMU“, neskoršie vo vojenskej nemocnici v Banskej Bystrici. Do SZPB vstúpila v apríli 1978. Neskôr dostala množstvo medailí a ocenení za činnosť v Povstaní a nezištnú odvahu.

Pri príležitosti 75. výročia SNP a životného jubilea 100 rokov jej zástupca Ruskej federácie odovzdal „Zlatú medailu za statočnosť a činnosť v SNP“. Minister obrany Jaroslav Naď osobne menovanej odovzdal medailu „Za účasť v boji proti fašizmu za oslobodenie“.

Naša jubilantka

Eva Mlyneková

Dňa 5. decembra oslaví 99 rokov dlhoročná členka našej základnej organizácie Aurélie Šafáriková.

Veľkú časť jej života naplnila starostlivosť o manžela Jozefa, ktorý bojoval v 2. partizánskej brigáde M. R. Štefánik pod vedením majora Popoviča. Z Povstania sa vrátil s podlomeným zdravím a po operácii na kardiológii ostal invalidným dôchodcom.

A tak sa o celú domácnosť starala manželka. Vykonávala rôzne pomocné práce, naposledy ako pomocná kuchárka. Všetko bolo na jej pleciah. Po smrti manžela získala členstvo v SZPB Nitra – Dolné mesto. Dcéra Mária je členkou výboru v našej ZO.

Pokiaľ jej to zdravotný stav dovoľoval, aktívne sa zapájala do našej práce. Je držiteľkou Pamätnej medaile v roku 2004 a viacerých Čestných uznaní a Pamätných listov.

Opustil nás vojnový hrdina

Ľubomír Filo, predseda ZO SZPB v Giraltovcích

Nad ránom 19. novembra nás vo veku 96 rokov navždy opustil posledný priamy účastník odboja v 2. svetovej vojne z okresu Svidník Janko Štefánik.

Ako 17-ročný mladík v lone Kobylnickej prírody sa stretával s ľuďmi, ktorí k nim domov prichádzali so zoznamom, peniazmi a potvrdeniami na nákup životných potrieb pre partizánov. A tak sa stal spoluzodpovedným za ich zásobovanie. Využíval pri tom všetky cesty a chodníky, po ktorých denne pešo putoval do školy do 5 kilometrov vzdialených Giraltovciev.

Zachránil rodinu

Neraz v posledných okamihoch sa dostal z očí žandárov a prisluhovačov ľudáckeho štátu, ktorí hliadkovali na vstu-

poch do mesta. Často si neskôr spomínal na stretnutia v ich usadlosti na samote s utečencami z vojnových táborov a zbehov. Nevedel komu dôverovať a komu nie. Väčšina však postupne vytvorila partizánsky oddiel Čapajev. Jeho náčelník, nadporučík Kukorelli, ktorého dobre poznal, bol preňho vzorom. Mlieko, syr, maslo, chlieb – všetko rodina rada poskytla tým, ktorí sa u nich zastavili.

Nezabudol však ani na udanie, že prechovávali partizánov. Keby si práve on včas nevšimol 20 nemeckých vojakov, rodina by nestihla utiecť k par-

tizánom cez roklinu a boli by ich postrieľali a osadlosť vypálili. Dôležitú úlohu zohrával aj ako spojka medzi jednotlivým skupinami, ktorým odovzdával informácie o pohybe nemeckých vojsk a zásobovania.

Na čele ZO SZPB

Po prechode frontu už 19-ročného muža povolali do zásobovacieho oddielu armády, kde spolupracoval s dôstojníkom Červenej armády, ktorý prišiel v bojoch o ľavú ruku a po vyliečení ho vrátili domov. Keď tam našiel len vypálenú dedinu, v zúfalstve požiadal o návrat na front. Tomuto človeku J. Štefánik vďačil za dobrosrdečnosť a veľa podnetných nápadov.

Po bojoch pri Liptovskom Mikuláši sa v máji dostal až do Olomouca. V júni 1945 nastúpil vojenskú službu do Ružomberka. Tragická smrť otca 7. mája 1949 ho vrátila domov do Roztok, odkiaľ sa v roku 1961 presťahoval do Giraltovciev. V roku 1954 pochoval 85-ročného deda a v roku 1957 75-ročnú babku, ktorí predtým pochovali všetkých osem detí, vr. Jankovho otca. Od

roku 1952 pracoval v podniku na výstavbu a opravu ciest. Postavil si dom a 25 rokov pôsobil ako predseda našej ZO SZPB.

Odkaz

Popri organizácii osláv SNP a oslobodenia, návštevách škôl, účasti na pionierskych a zväzových sľuboch na Dukle bol jeho koníčkom chov včiel a v okolí známe auto Wartburg, ktoré mu slúžilo 40 rokov.

Držiteľ vysokých vojenských i štátnych vyznamenaní všetkým pripomínal, aby boli hrdí na svoju vlasť, nedali sa zmiasť nepravdivými informáciami o vojnových udalostiach a budovaní povojnovej republiky: „*Budte ostrážiti, verte svojim úsudkom, aby ste neprežívali vojnové krutosti. Všetko robte preto, aby naša krajina bola krajinou pohostinnou pre všetkých mierumilovných ľudí.*“

Spomienka na masaker v Kragujevaci

Pred osemdesiatimi rokmi 21. októbra 1941 nacisti v Kragujevaci zavraždili, podľa údajov bývalého kurátora múzea v Šumarici Staniša Brkića 2796 ľudí. Išlo o odvetnú akciu za úspešné obsadenie obce Horní Milanovac partizánmi.

Jednotky generála Franza Böhmeho obyvateľov z okolia najprv rozdelili do dvoch skupín na tých, čo prežijú a tých, čo zomrú. Druhú skupinu následne po prerozdelení do družstiev po 50 až 120 mužov postrieľali guľometmi. Nezabudnime ani na masaker v Kraljeve, kde Wehrmacht od 15 do 20. októbra vyvraždil zhruba 2000 ľudí, ako odvetu za 10 mŕtvych a vyše tucta ranených vojakov Wehrmachtu. Obeťami boli Židia, Rómovia,

Srbi, komunisti, četníci, ktorí sa pridali k partizánom, ale aj Macedónci, Slovinci či vyznávači islamu. Vraždenie neobišlo ani študentov miestnej školy v Šumavici, kde vznikol spomienkový areál.

Na pietnom akte za účasti vyše tisícok divákov sa okrem srbského prezidenta Aleksandara Vučića prvýkrát zúčastnila aj významná politička z Nemecka, viceprezidentka spolkového parlamentu (*Bundestag*) Claudia Rothová. Zdôraznila nutnosť pripomínania a budovania dobrých vzťahov: „*Mojím zámerom bolo zdôrazniť, že nedovolíme, aby sa na zločiny nacistov a Wehrmachtu zabudlo, a že na základe tejto spomienky chceme podporovať dobré a priateľské vzťahy s našimi srbskými priateľmi a partnermi.*“ (bb)

Masaker v Kragujevaci je živou súčasťou srbskej histórie.

foto: Miloš Milivojević

Kšefty s červeným makom

Branislav Balogh

V Českej republike sa rozohrel bizarný boj o symbol Dňa veteránov. Ich organizácie, ale dokonca aj ministerstvo obrany vedie spor so súkromnou nadáciou, ktorá im vlčí mak zakazuje používať, resp. od nich vymáha nekresťanské poplatky. Tvrdí, že na používanie a využívanie tohto symbolu má výhradné práva.

Viaceré české organizácie pomáhajúce veteránom (napr. Spolek VLČÍ MÁKY), zachovávajúce ich spomienky (PostBellum), ale aj Ministerstvo obrany ČR sa stretávajú s kurióznou situáciou. Od roku 2019 sa pri úsilí o ich pouličný predaj, ktorými financujú charitatívne aktivity, obracajú na nich právnicki nadácie Regi Base.

Ziskuchtivý podnikateľ

Táto organizácia, ktorú založil a vedie tamojší podnikateľ Hynek Čech, si totiž na Úrade priemyslového vlastníctva (ÚPV), čiže patentovom úrade, nechala plastový vlčí mak registrovať ako ochrannú známku. Podľa stanoviska Regi Base tým chceli predísť zneužívaniu tohto symbolu. V praxi sa však nehanebne prostredníctvom právnikov domáhajú toho, aby si ktokoľvek, kto chce červený mak predávať, musel najskôr od tejto nadácie kúpiť na takéto použitie licenciu.

Jan Palouček, prevádzkový riaditeľ nadácie Post Bellum, ktorá len v roku 2019 na sociálnu a zdravotnú pomoc a dokumentáciu príbehov vyzbierala 67 tisíc eur (1,7 mil. Kč),

tento krok označil za absurdný. Hovorca MO ČR Jan Pejšek sa vyjadril podobne: „*Akúkoľvek snahu o komercializáciu považujeme za neúctu k vojnovým veteránom.*“ Ministerstvo následne požiadalo, aby ÚPV registráciu ochrannej známky zrušilo.

Nič sa nezmenilo

Po dvoch rokoch od vzniku sporu sa však vďaka medzere v zákone nadácii Regi Base naďalej darí mať ochrannú známku. Keďže zákon neustanovuje lehotu, dokedy má ÚPV žiadosti o jej zrušenie vyhovieť, nadácia pravidelne opakovane žiadala o predĺženie lehoty na držanie ochrannej známky a úrad jej pravidelne vyhovel. Nakoľko organizácie výzvu právnikov na kúpu licencie zatiaľ ignorujú, v ČR sa stretne s viacerými podobami vlčích makov. Tie s ochrannou známkou si zakúpila napríklad väzenská služba, tie od Post Bellum mali na odevoch politici piatich strán vznikajúcej vládnej koalície pri podpise koalíčnej zmluvy 8. novembra.

Ostáva nám veriť, že tento zaujímavý „podnikateľský projekt“, ktorý mnohí označujú za nedôstojný hyenizmus sa zmenou zákona podarí ukončiť. Tí, ktorí skutočne stoja na strane veteránov alebo udržiavajú historickú pamäť sa rozhodne neobávajú, že by hrozil „*pokútne predaj červených makov po večierkach, bezdomovcami, prípadne rôznymi ziskuchtivými pouličnými dílermi, ktorí ich budú predávať bez úcty k ich symbolike,*“ ako v prospech svojho kšeftu argumentuje Regi Base.

ČO PÍŠU INÍ

■ NATO proti Rusku?

Predstavitelia nastupujúcej nemeckej vlády kritizovali končiacu ministerku obrany Annegret Kramp-Karrenbauerovú za jej slová o pripravenosti NATO použiť jadrové zbrane proti Rusku, píše tamojší denník Die Zeit. Šéf sociálnodemokratických poslancov Bundestagu Rolf Mützenich ju obvinil z „rozvíjania špirály eskalácie“ a vyzval ju, aby „nezaťažovala politiku“ novej vlády.

Ministerka totiž nemeckým médiám povedala, že „*musíme dať Rusku jasne najavo, že sme pripravení použiť takéto prostriedky, aby sme ho vopred zastrašili a aby nikto neuvažoval o útoku. Toto je kľúčová myšlienka NATO.*“ Pripomenula pritom narušenie vzdušného priestoru vo východnej Európe a v Čiernom mori zo strany Ruska.

Mützenich na to reagoval, že „*nedávne závery ministerky obrany týkajúce sa použitia jadrových zbraní v konflikte s Ruskom sú nezodpovedné.*“ Povedal, že „*slová pani Krampovej-Karrenbauerovej sa, žiaľ, nelíšia od rovnako nepodložených vyhrážok, ktoré zaznievajú z ruskej strany.*“ Zároveň sa spýtal, či to znamená možné použitie jadrových zbraní umiestnených v Nemecku. Šéf frakcie SPD pripomenul, že nemecká bezpečnostná politika bola vždy budovaná tak, aby využila každú príležitosť na uvoľnenie.

■ Armáda USA na Ukrajine

Americký kongresman Mike Turner nevdokaj potvrdil prítomnosť amerického vojenského personálu na ukrajinskom území. Stalo sa to v rozhovore

pre televíznu stanicu Fox News, keď obhajoval list viacerých kongresmanov prezidentovi Joeovi Bidenovi, aby poslal vojenské lode do Čierneho mora.

Tucker Carlson (vľavo) a Mike Turner v relácii Fox News.

foto: redakcia

Keď ho moderátor Tucker Carlson zneistal otázkou, prečo by Američania mali zomierať za ukrajinské záujmy, Turner len vyštekol: „*My už predsa na Ukrajine vojenské jednotky máme.*“ Toto vyjadrenie je vo všeobecnosti považované za prekvapujúce, lebo aj predošlá Trumpova i terajšia Bidenova administratíva prítomnosť „US Army“ u nášho východného suseda popiera.

Mike Turner obhajoval pomoc Ukrajine argumentom, že ide „strategické záujmy“ a „*Ukrajina je štátom demokratickým a Rusko autokratickým.*“ Spravodajský portál Politico nedávno zverejnil satelitné snímky ukazujúce rozmiestnenie ruskej armády vedľa územia Ukrajiny. Rusko to poprela a upozor-

nilo, že ide o manévry v Smolenskej oblasti, ktorá s Ukrajinou nehraničí.

■ Nové americké sankcie

Ruské agentúry informujú o dodávke obranného raketového systému S-400 Indii. Šéf Ruskej agentúry pre vojenskú spoluprácu Dimitrij Šugajev na leteckom veľtrhu v Dubai vyhlásil, že „*prvú dodávku sme už začali a do Indie by mala prísť do konca roka.*“ Zmluvu vo výške 5,5 mld. dolárov podpísali oba štáty v roku 2018, lebo India sa tak chce brániť proti možnému útoku Číny.

Agentúra Reuters upozornila, že India sa môže stať ďalším terčom amerických sankcií. USA počas vlády Donalda Trumpa v roku 2017 totiž prijali zákon, podľa ktorého uvalia sankcie na každého, kto v Rusku kúpi vojenské zariadenie. Na „čiernej listine“ je aj Severná Kórea a Irán, pričom Rusku zákon vyčíta zasahovanie na Ukrajine a do amerických volieb v roku 2016 a pomoc Sýrii.

India zdôraznila, že sa usiluje o vyvážené vzťahy a buduje strategické partnerstvo tak s USA, ako aj s Ruskom, ale Washington nepovažuje za pravdepodobné, že Indiu spod sankcií oslobodí. Washington, ktorý sám dodáva zbrane po celom svete takto trestá krajiny, ktoré ich nakupujú od Rusov. Vzhľadom na jeho podporu nedemokratických režimov napr. v arabskom svete je zrejme, že nejde o presadzovanie demokratických hodnôt, ale USA využívajú ekonomické sankcie na presadenie svojich obchodno-vojenských záujmov.

Pripravil Braňo Ondruš

Nie náhodou sme sa v predchádzajúcich číslach Bojovníka zaoberali osobnosťami J. Koniarka, M. Benku a D. Jurkoviča, a to z hľadiska protivojnových, národných a tradičných, no moderných fundamentov slovenského výtvarného umenia v medzivojnovom období. Koncom 20. a najmä v polovici 30. rokov nastupuje však skupina maliarov, ktorú odborníci označili za Generáciu 1909. Pre svoje manifestované protifašistické hodnoty a prejav získala aj označenie Svedomie doby.

Lídrom tejto skupiny umelcov, ktorú sme ako vývinový prvok objavili v čase výstavy SNG v roku 1963, bol **Cyprían Majerník**. Narodil sa v rodine roľníka vo Veľkých Kostoľanoch 24. novembra 1909. Svoj talent rozvíjal na súkromnej výtvarnej škole Gustáva Mallého v Bratislave (1926) spolu s Kolomanom Sokolom a Jánom Želibským.

Akadémiu výtvarných umení v Prahe navštevoval takmer o päť rokov skôr ako ďalší príslušníci Generácie 1909. Hovoríme o jej pražskej vetve. Študoval u prof. Jakuba Obrovského. V roku 1930 mu udelili zahraničné štipendium a o rok neskôr o jeho účasti na školskej výstave už informujú v tlači. Začiatkom 30. rokov zažíva v biede tvorivé pobyty v Paríži, pričom prísluby na štipendiá a odkupovanie diel mu škrtá čas krízy a nedostatku. Z nášho pohľadu je pre nás dôležitý výtvarný prejav v oblasti karikatúry a angažovanej dobovej kresby, zrejme inšpirovanej M. Zoščenkom, I. Erenburgom a J. Petrovom. Stáva sa súputníkom karikatúr Štefana Bednára. Vytvára karikatúry Rímsky trojspolok a Tu Felix Austria (z roku 1934) zverejnené v časopise Nový svet, kde na báze politickej satiry zobrazuje nástup

fašistických síl v Taliansku, Nemecku, Španielsku a Rakúsku. Majerník je však doyenom modernej, novej slovenskej generácie vrstvy v maľbe. Venuje sa voľným žánrom, v ktorých pohľadá atavizmy Morien, zaznamenáva i náboženské dimenzie, procesie a mariánske kulty. Spracúva tiež motívy a námety „predvížnikov“, no rešpektuje vzácnosť Madony, hoci predsa len neznaša modlárstvo a svätuškárstvo.

Vytvára súbor úchvatných ženských aktov, žánrových výjavov, ale aj historizujúcich nových podôb, donquijotských námětov, cirkusových artistných kompozícií, klaunov, koríd a býčích zápasov. Začiatkom a v čase 2. svetovej vojny sú tu námety samaritánov, utečencov, hliadok, táborov, ľudí bez domova, či partizánskych hliadok.

Pripomeňme jeho slávne diela: Objatie – Zvádzanie z roku 1936, Ružový piesok a Utečenci, oheň (1938), Monument, pomník slávneho muža a Milosrdný samaritán (1940), Don Quijote (1943), z ďalšieho obdobia Partizánska hliadka, Utečenci, Evakuanti a iné.

Majerník osobne, no aj celá pražská vetva Generácie 1909 zažívali počas vojny enormný dozor nemeckej a protektorátnej moci. Spomínali, že iba vypnutie prúdu vo výstavnej sieni zabránilo zákazu jednej z expozícií.

V prípade tvorby Cypríana Majerníka sa najmä v čase vojny hlbinné rozvíjali kvality humanizmu a protivojnového odporu, resp. tristné prvky ľudského páťosu. Umelec po dlhé roky trpel sklerózou multiplex. Skonal tragicky pod vplyvom tejto choroby v Prahe v prvých dňoch slobody – 4. júla 1945.

PhDr. Ladislav Skrak

Vítaný návrat, gvaš 1944-45, SNG.

Oheň, gvaš 1938, SNG.

Na Vaše otázky odpovedá Branislav Ondruš, bývalý štátny tajomník Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Som zdravotne postihnutý dôchodca a chcel by som vedieť, či môžem požiadať aj o podporu, ktorá je určená pre invalidov. A tiež sa chcem spýtať, kde by som mal o ňu požiadať.

Paol, Ilava

Ak som dobre pochopil, ste starobný dôchodca, čiže, ako sa zvyčajne hovorí, penzista. Ak teda poberáte starobný dôchodok, čiže penziu, ktorú vám vypláca Sociálna poisťovňa, na priznanie invalidity a poberanie invalidného dôchodku už nárok nemáte. Invalidný dôchodok je rovnako ako starobný dôchodok poistná peňažná dávka, ktorej úlohou je vykryť stratu príjmu z práce v období, kedy človek nemôže pracovať. V prípade starobného dôchodku to je obdobie, kedy človek dovŕšil dôchodkový vek, hoci popri jeho poberaní pracovať možno. Invaliditu priznáva Sociálna poisťovňa výlučne na účel priznania invalidného dôchodku. Hlavným kritériom pri jej posudzovaní je teda to, či zdravotné postihnutie (alebo následky ochorenia) znižujú schopnosť človeka vykonávať prácu, čiže mu znemožňujú pracovať čiastočne alebo úplne. Ak ide o zníženie schopnosti pracovať aspoň o 40 % oproti zdravému človeku, priznáva sa čiastočná invalidita, ak ide o zníženie o 70 % a viac, priznáva sa úplná invalidita.

Následne Sociálna poisťovňa podľa miery invalidity a ďalších kritérií určí výšku invalidného dôchodku. Aj popri ňom možno vykonávať pracovnú činnosť, ale len do tej miery, do akej to umožňuje zdravotný stav. Na rozdiel od starobného dôchodku sa pritom v niektorých prípadoch môže invalidita opätovne posudzovať a zmení sa rozhodnutie, ak sa zdravotný stav človeka zlepší.

VIDIUS: **LÁSKU NEMOŽNO...**

(dokončenie v tajničke)

pomôcky: SILK, TUA, ALTER, NARD	photovolt (zn.)	rozryvaj	domáce meno Olympie	hodvábna tkanina	rob tetovanie	upravil účes	označenie kamiónov	nech, po česky	pomôcky: ANORAK, AMARANT	vojenské napadnutie	kočovník	osobné zámeno	zvrtné zámeno
jednoduchosť									unesenie				
1. časť tajničky									jednotka hmotnosti				
									okrasná čerešňa				
	rastlina láskavec	staroba, po nemecky						existujem				2. časť tajničky	malá Eva
		3. časť tajničky						obrúbal					
značka kozmetiky			časť celku					nedovolí					
			opustenosť					hrob					
výbežok pevniny do mora				priekopa pri ceste						zázrak			
				ľaví križenc						bitúnok			
mužské meno					žrebuj						podmienková spojka		
					preto						rastlina valeriána		
obyvateľ Ríma						prístavok domu							
						pohrebňá hostina							
zimná vetrovka							tyran						starší (skr.)
							MPZ Rumunská						
anglický zápor						hmotnosť obalu tovaru				terénny beh			
tvoja, po latinsky						dravý vták				tromf			

Správne vylúštenie tajničky z č. 22 znie: **Kto sa nebojí života, nebojí sa ani smrti.** Knihu posielame Ing. Miroslavovi Liptovskému zo Zvolena.

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: bojovník@szpb.sk.

ZRNKÁ HUMORU

Generalissimus Josip V. Stalin nebol iba veľkým vojenským stratégom a obávaným diktátorom, ale aj autor viacerých bonmotov.

Stalin N. Chruščovovi po podpísaní paktu Ribbentrop-Molotov v auguste 1939: „Je to samozrejme všetko len hra o to, kto koho preľstí. Viem, čo má Hitler za lubom. On si myslí, že ma podviedol, no v skutočnosti som podviedol jeho ja.“

Reakcia na varovanie posledného nemeckého veľvyslancu v Moskve F. W. Schulenburga pred útokom na Sovietsky zväz: „Berte to tak, že táto dezinformácia teraz dosiahla úroveň veľvyslancov.“

Stalinov výrok o rýchlom postupe nemeckých vojsk v lete 1941: „Lenin nám odkázal štát, a my sme všetko presr...“

Odpoveď na návrh výmeny zajatého syna Jakova za poľ-

ného maršala F. Paulusa: „Ako by som sa mohol pozrieť miliónom sovietskych otcov a matiek do očí, keby som svojho syna mohol zachrániť a oni nie?“

Pri moskovských rokovaníach v decembri 1943: „Viem, že vy, Čechoslováci, nám Rusom nedôverujete. Ani vy, doktor Beneš, nám nedôverujete.“ „Áno,“ prikývol čs. prezident. „Ale ja vás ubezpečujem,“ zdôraznil Stalin, „že dodržíme zmluvu, ktorú sme s vami uzavreli o tom, že ČSR bude slobodná a nezávislá krajina a že my sa nebudeme zasahovať do vašich vnútorných záležitostí.“

Americký veľvyslanec W. A. Harriman na Postupimskej konferencii zalichotil Stalinovi: „Muselo vám byť príjemné, keď ruské vojská došli až do Berlína.“ Josip Vissarionovič stroho odpovedal: „Cár Alexander došiel až do Paríža!“